

PÄÄKIRJOITUS

Media ja sivistyneistön rooli Kiinassa

Iiris Ruoho

Vaikka Kiinan taloudessa on kolmen vuosikymmenen aikana noudatettu kapitalismista tuttuja taloudellisen liberalismien periaatteita, kommunismi on edelleen virallinen ideologia ja sen perustuslaillinen asema on vankka. Kiinassa tärkeimmät mediat ovat edelleen valtion omistuksessa ja vahvassa kontrollissa, vaikka osasta sisällöntuotantoa on tullut yksityiselle pääomalle avointa: valtio hyötyy kaupallisesta menestyksestä ja media toimii sille edelleen tärkeänä propagandavälineenä. Keskustelu talouden ja politiikan suunnasta käy kuitenkin kuumana osassa mediaa. Koulutetulla eliitillä on perinteisesti ollut keskeinen asema Kiinassa ja sen edustajat ottavat julkisesti kantaa. Polemiikissa valtion ja markkinoiden suhteesta vastakkain ovat erityisesti länsimaista demokratiakehitystä puoltavat liberaalit ja hallittua talouskehitystä puoltavat vasemmistolaiset ajatukset. Keskustelu ei ole ongelmatonta, sillä julkisuuden hallinnasta käydään kovaa kamppailua. Länsimaista katsoen oikeutetuimmilta näyttävät ne näkemykset, joiden arvot ovat lähimpänä omiamme. Nobelin rauhanpalkinnon saanut Liu Xiaobo edustaa kuitenkin vain yhtä osaa näistä ideologisesti vastakkaisista ja keskenään kamppailevista sivistyneistön edustajista. Vähemmän tunnettuja ovat esimerkiksi uusvasemmiston edustajat.

Kanadalainen professori Zhao Yuezhi esittää *Javnost*-lehden numerossa 3/2015, että kaupallistumiskehitys 1990-luvun alussa ja keskivaiheilla aiheutti uudelleen sivistyneistön yhteiskunnallisen aseman väliaikaisen marginalisoinnin. Ensimmäinen marginalisointi tapahtui vuonna 1966 alkaneessa kulttuurivallankumouksessa, jolloin sivistyneistön asemaa alennettiin valtion toimesta. Yhdeksänkymmentäluvulla ”arvon aleneminen” tapahtui osana markkina-

yhteiskunnan logiikkaa. Erona aikaisempaan oli myös se, että osa sivistyneistöstä, erityisesti markkinalogiikalle uskollisimmat ekonomistit, säilytti asemansa valtiokoneistossa. Tilanne muuttui jälleen 1990-luvun loppupuolelle tultaessa kun kävi ilmeiseksi, että talousreformi edellytti tietotaloudellisten resurssien lisäämistä. Etenkin korkeakouluopettajien ja -tutkijoiden palkat nousivat ja tutkimusrahoitusta lisättiin varsinkin eliittiasemassa oleville yliopistoille ja tieteentekijöille. Humanistinen sivistyneistö – jonka edustajia oli vielä 1980-luvulla ikonisessa asemassa julkisuudessa – sai kuitenkin väistyä uusliberalistisia arvoja edustavien taloustieteilijöiden tieltä. Viime mainituista tuli 1990-luvun kuluessa uusia mediajulkiksia. Ennen Kiinan WTO-jäsenyydestä päättämistä 1999 muun muassa joukko eliittiyliopistojen ja valtion tutkimuslaitosten talousasiantuntijoita esiintyi mediassa puhumassa markkinahenkisesti jäsenyyden puolesta.

Medialla on Zhaon mukaan ollut keskeinen asema uusliberaaleja arvoja edustavan ideologisen liittoutuman luomisessa. Kantonin maakunnassa ilmestyvällä *Nanfang Weekendillä* (Southern Weekly) on ollut tässä keskeinen rooli. Toisin kuin propagandistisiin tehtäviin keskittyvällä puoluelehti *Nanfang Daily'llä*, sillä on ollut suhteellisen autonominen journalistinen asema, mikä on mahdollistanut muun muassa sensaatiomaisten henkilö- ja rikostarinoiden julkaisemisen. Lehti on ollut kaupallinen menestys ja yksi luetuimmista sanomalehdistä Kiinassa. *Nanfang Weekend* on tavoitellut lukijoikseen myös kansallista sivistyneistöä ja palvellut erityisesti liberaalia sivistyneistöä ja koulutettuja kaupunkilaisia.

Rajankäynti länsimaisia arvoja puolustavan liberaalin sivistyneistön ja uusvasemmiston välillä kärjistyi 1990-luvun loppupuolella julkiseksi debatiksi. Debatia on käyty pääosin tieteellisissä aikakauslehdissä, mutta sanomalehdistä juuri *Nanfang Weekend* on tarjonnut palstatilaa ”liberaalille” osapuolelle. Uusvasemmiston silmissä liberaalien länsimaisesti värittyneitä arvoja edustavat tietty käsitys demokratiasta, vapaasta kilpailusta, yksityisomistuksesta ja ihmisoikeuksista. Radikaalia demokraattista sosialismia edustavan vasemmiston näkökulmasta käsityksissä on kyse kaikesta muusta kuin universaaleista arvoista.

Kiinalaista mediaa ja yhteiskuntaa on vaikea tarkastella ottamatta huomioon edellä kuvatun kaltaisia historiasta ja kulttuurista nousevia jännitteitä ja ristiriitoja, jotka näkyvät ja kuuluvat sanomalehdistön ja sosiaalisen median lisäksi myös populaarikulttuurin tuotteissa, kuten Pekingin mediamaailmaan sijoittuvassa tv-sarjassa *Kännykkä* (*Shou Ji*, 2010). Siinä kuvataan globaalin mediamaailman vaikutusta mediaeliitin asemaan ja kiinalaiseen yhteiskuntaan. Kiinassa keskustellaan jyrkin sanankääntein ja kasvavasti myös sosiaalisessa mediassa siitä, miten yhteiskunnallisia epäkohtia tulisi mediassa lähestyä. Hurjia vastakainasetteluja saattaa syntyä esimerkiksi siitä, miten dokumentaristi kuvaa

yksittäisen ihmisen tragediaa. Kolme vuosikymmentä talousuudistusta ei ole poistanut eriarvoisuutta ihmisten ja alueiden väliltä. Kiinan mediamaailma on talouskasvun myötä sekin vahvasti polarisoitunut: ero puolueen hallitsemien tiedotusvälineiden ja kaupallisesti kannattavien tiedotusvälineiden välillä on melkoinen. Puoluelehdistö ja sikäläinen yleisradiotoiminta puhuttelee väestöä kansallistunteella ja tätä tukevalla uutis- ja informaatiovirralla. Osa kaupallisesti menestyvistä tiedotusvälineistä puolestaan palvelee kansallista eliittiä tarjoten heille kansainvälisiä uutisia, business-tietoutta ja loputtomia life style -vinkejä.

Pekingiläisen professori Zhengrong Hu'n mukaan Kiinan modernisoitumisprojektin erityispiirteenä voidaan pitää sitä, että vaikka mediat ovat avautuneet yksityisille sijoituksille, hallituksella on aina viimeinen sana. Median toimintaa valvovat virastot puuttuvat herkästi esimerkiksi televisiotarjontaan ja kaupallistumisen sivuilmiöihin, kuten viihteellistymiseen, mikä vaikuttaa epäsuorasti myös kanavien väliseen kilpailutilanteeseen. Ohjelmat herättävät runsaasti keskustelua varsinkin silloin, kun ohjelmissa puhutaan suoraan tai epäsuorasti talousuudistuksen ristiriitaisista vaikutuksista ihmisten kollektiiviseen arvomaailmaan. Erityinen huoli on nuorison arvomaailmasta. Vaikka yhteiskunta on sosiaalisesta eriarvoistumisesta huolimatta pysynyt yllättävän vakaana, monet tutkijat varoittavat tarkastelemasta Kiinaa liian yhtenäisenä ja lineaarisesti kehittyvänä kokonaisuutena. Tämä on todennettavissa myös koulutetun eliitin kohdalla: yhteiskunnallisen muutoksen suunnasta ei ole yksimielisyyttä ja siksi myös sivistyneistön rooli ja yksittäisten ajattelijoiden asema julkisuudessa on jatkuvan neuvottelun ja kamppailun kohde.

Lisää Kiinan mediasta

Ruoho, Iris & Xu, Peixi (2014). Manner-Kiinan mediakenttä murroksessa: talouden ja politiikan liitto. Teoksessa: Kivikuru, Ullamaija & Pietiläinen, Jukka (toim.). *Maailman media*. Helsingin yliopisto. Sosiaalitieteiden laitoksen julkaisuja 15, 176–191. Saatavilla: https://helda.helsinki.fi/bitstream/handle/10138/135860/maailman_media.pdf?sequence=1